

TELEGRAFUL ROMAN.

Telegraful este de două ori pe săptămâna: joi și Duminică. — Prenumeratia se face în Sabiu la expediția foie pe afară la c. r. postă, cu banii gata prin scrisori francate, adresee către expediția. Pretul prenumerării pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. — Ei pe jumătate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte părți ale Transilvaniei și pen-

Nr. 41. ANUL XVII.

Sabiu, în 25 Maiu (6 Iun.) 1869.

tro provinciale din Monarchia pe anu 8 fl. era pe jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru principale și teritori străine pe anu 12 fl. și anu 6 fl. v. a.

Inseratul se platește pentru întea ora cu 7. cr. și urmă, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. și pentru a treia repetitie cu 8 1/2 cr. v. a.

De unu tempu începere s'au respandit o taceră adenca preste națiunea noastră. Nici la noi în Transilvania nici dincolo în Ungaria propriu sănău vedem decât ceva despre congresul romano-catolicilor și Adunarea generală dela Aradu, carea e amenințată din luniu pre Septembrie.

La noi, și de totu specialminte în fundul regină, stămu aproape de organizația cea nouă; dăra nu vedem nu audim nimic de conferinție, de consultări asupra purtării românilor din aceste tinereturi, pre cându va fi să se facă organizația. Póte ca se face ceva, dăra e asiă de secretu închis nu amu pululu astă și noi. De aru dă Ddieu sa fia odata și asiă, pentru ca ne amu bucură, cu tóte, ca unei redactiuni nu i se siede, că sa nu scie de intemplieri de aceste. Ne-amu bucură, pentru ca de o parte amu vedé ca ni s'a plinuit doară, de alta parte le-a succesi si oménilor nostru odata a siede în o conferință, a conclude si a nu face vorba și mai departe, ci pâna la temputu apiețării a tiené lucru secretu.

Cumea s'a facut ceva totusi remane numai o presupunere, și pâna nu avem scire pozitiva, credintă noastră, ca se va si tienut celu puțin în scaunul Sabiuului, Mercurei, Sebeșului și Orestiei vre-o conferință si din partea românilor, remane o iluzie.

Nu intielegem nici decum pregetul acestu mare în cestioni atâtă de aproape de interesele vii ale poporului. Chiar și dea mesurile instrucției și statutului provizoriu suntu în multe privințe neîndestulătoare, nu justifica passivitatea acăstă absolută observată din partea romanăescă cu organizația fizică a fundului regescu.

De-si în ora 11, nu aru strică a cugetă asupra impregurării acestei, carea la nici o intempiare nu remane fără de urmări. Trebuie să cugetăm ca aci nu vinu în jocu numai interese politice déra și materiale. Sa cautăm dăra a ne-implini detornă făta cu densele și dea nu o vomu puté preste totu loculu sa o implinim după cum amu dorí, vomu implinio în unele locuri, și totu putem ajută închisă-va națiunei.

Evenimente politice.

Diete de dico de Lai'a se voru convocă numai în Septembrie a. c.

Ministeriul ungurescu a tratat cu partidă deákiana despre reformă ce are sa se introducă în afacerile ce privesc justiția. Resultatul se spunea este unu compromisu între ministeriu și partida și asiă nu va trece multu și vomu vedé punendu-se în lucrare și reformarea justiției în Ungaria.

Fiindu ca trainu în unu tempu cându numai brosiurele au privilegiul de a mai face ore care sensație, se mai amintim despre ună carea a aparut în Lemberg. Esentia brosiurei conduce la ideea de o restituție a Poloniei, unită cu Ungaria și cu Boemia sub domnia Habsburg-Lothringen.

Brosură acăstă a facut săngue reu în cercuriile sciute în Berlinu și „N. Al. Ztg.“ recomandă Austriei sa se lasă de a cochetă cu polonii.

In Berlinu are a se deschide parlamentulul valamale în dilele aceste, nu se scie înse dea va merge regele sălu deschida său dea va insarcină cu cestă pre cont. Bismarck. Dea se intempla sa sia ambi bolnavi, apoi, după analogia presidiului în dietă federală, va urmă sa deschida parlamentulul valamale al Germaniei întregi transisul Bavariei bar. Per gler.

Prussia incheiese cu Russia pre la anul 1862 unu tratat de cartela pentru liserarea prinsilor și

criminalilor politici. Terminul acestui tratat a inspirat și Prussia nu a canticu să-lu innoiescă. Impregurarea acăstă da-ansă la conclușia ca Prussia s'a instruită de Russia și cauta a se apropia de Franța, cu carea din urma Russia s'ară astă pre sub mâna în relații intime. Ce avem sa tienem de asemenea sciri ne indigita chiar și natura loru.

In Italia se facu alegeri noue.

In Spania s'a votat constitutia întrăga. Acum numai rege mai trebuie. Regele insa va si greu de astă pentru ca constitutia cea nouă și natura spaniolilor nu e seducătoare pentru nici unu principe.

Cameră României e gală cu adresă la cuvenitul de tronu. Adresă e o parafraza a mesajului după cum o a putut vedé cetății nostri în proiectu.

Dietă Ungariei.

In siedintă casei deputatilor dela 3 Iunie s'a primiu projectul de adresa alu comisionei cu majoritate de 107 voturi. Din 427 voturi au fostu pentru 252, contra 145; 30 de deputati au absențato. Proiectele cele lată și adeco: alu stângi centrali, alu stângi estreme și alu naționalităților au remasă în minoritate. In 4 Iunie se primi proiectul și în desbaterea speciale.

Desființarea judecătoriei superioare din Sabiu.

Dlu comite Mauritius Conrad in calitate de președinte a judecătoriei superioare conchiamase in 31 Maiu st. n. membrii forului judecătorescu, la o siedintă publică și solemnă și tienu cu acăstă ocazie urmatoreea vorbire:

Onorata judecătoria superioara
Domnii mei!

Intăia data e, ca ocupu acestu locu onorificu in midilocul D-Vostra, și totu odata ultimă ora ca D-Vostra și noi toti tienem siedintă I. judecătorii superioare din Sabiu. Articolul de lege 54 din a. 1868 sanctionat de Maj. Sea imp. si apost. regule, ce introduce in Ungaria și in Transilvania deja unite, o procedura și o organizație nouă pentru forurile judecătoresci, instituite in Transilvania in locul celor dăna judecătorii superioare de instantă dăna numai ună, tabă regesca in M. Osiorheiu, și Esc. Sea dlu ministru de justiția, căruia legea citata ia incredintă otarirea in privința introducerii ei in valoare, a otarită ca din 1 Ianuie sa intră in putere de dreptu demandându-mi totu odata și mie specialminte a desființă astădi, in ultimă Maiu, in o siedintă publică și solenă acăstă judecătoria superioară. Corespondiendu acestui inalt mandat nu potu a nu aruncă o reprivire scurtă asupra inființării și a cercului de activitate a acestei judecătorii superioare.

Cându după restituția vechei ordini la an. 1861 universitatea națională săsească iera-si incepă a functiona că foru de apelatiune, vediua oménii, ca acăstă instituție nu corespunde unei judecătorii superioare după națiunea modernă, din dăna cause, antău pentru ca la alegerea deputatilor la universitate nu se consideră cuașificat unea de judecătoria instanti-lu, a dău, pentru ca universitatea într-unu anu se adună numai de dăna ori pre putine septamâni. In modulu acăstă dar adău a instantă tienea o parte mare din anu feri, in care trebuia se fie stagnație in cursulu proceselor, chiar și in cele criminale, ce nu avura feri dela a. 1848.

Aici trebuia o modificare și ajutoriul dintău eră, ca unu număr din membrii universității fura tienuti de comitele la olăta că judecătoria ape-

lativa și asiă purcese mai usioru la desbracarea universității de vechiul ei dreptu și la crearea judecătoriei superioare prezente; deorece universitatea și altcum numai eră aceea, ce a fostu mai înainte. La fapta eră instantă a dăna in cause civile mai niente magistratul și oficialatul permanente; universitatea eră mai fără excepție instantă a treia intre celelalte cinci instantie de pre atunci; pre lângă aceea mergea töte recursele și töte cauzele penale directe la guvernul tierei, ce eră asemenea permanentu. In direcția acăstă jurisdicționale universitatea avea fără indoială atunci cu multu mai putina însemnatate, și ceea ce se facu la an. 1861, se facu prin decretu, retinendu-se in valoare legile austriace materiale și formale cu buna prejudecăre și desființându-se judecătoria superioară c. r. din Sabiu. O subordinare a scaunelor sasești sub judecătoria apelativa seu tabă regesca din M. Osiorheiu de atunci inca eră cu scopu, insă acăstă prin decretu nu s'a putut face și asiă trebuia ajutat in modulu meniu. Universitatea se facu ce nu eră mai înainte, se facu aceea, ce nu eră chiamata a se face, i se impusera drepturi și datorinti, căror ea nu putea corespunde. Singura se simți neliniștită in poziunea sea și chiar ea inca a conlucrat la inființarea unei judecătorii superioare permanente. Asiă se inființă se judecătoria acăstă superioară. In decursu de mai potinu de sișe ani ia succesi a-si castigă renome, carele nu pote si mai bunt; ea e recunoscută și cu totu dreptul in decisiunile sale de prompta, imparțială și realitate la inalțimea scintelor.

Unu rezultat atâtă de frumosu se potu eșpețui numai prin conlucrarea tuturor membrilor acestei judecătorii superioare. Multamindu-ve asiă dăra Domnii mei! atâtă in genere, cătu și specialminte fia-cărui in calitatea mea de președinte alu judecătoriei superioare in numele inaltului regim, in calitatea mea de comite insa, in numele cercurilor sasești, pentru care acăstă judecătoria eră competență, ve avisezu totu deodata, ca inaltul ministeriu regesca au ordinat considerându acăstă, că letele acelor membrii ai acestei judecătorii supreme, cari in organizația cea nouă nu s'a putut pune iera-si in oficiu, așteptându dispositiune nouă, de mână incolo li se voru solvi lefile loru regulată numai de jumetate, computându-se la timpulu seu in pensiune; o măsură acăstă, ce in sine n'are nici o însemnatate, cu respectu in se la alte brânsio in casuri analoge e de o însemnatate mare, deorece praceșă sustatator de detrage a deseori amplioatilor disponibili întrăga lef'a.

E aproape intrebarea, ca pentru ce sa se desființează acăstă judecătoria superioară, de ore-ca sub asemenea impregurării s'a simțită necesitatea inființări ei, de ore-ce ea a corespuns tuturor cerintelor pre deplinu, cari se putu-se pune unei astfelii de judecătorii superioare și de ore-ce pre lângă töte acestea se ascăptă o reorganizare a tuturor judecătorielor dela I instantia incepându, după care per tractările verbale se voru introduce și pre la judecătoriele superioare, cari atunci ar trebui immunitate, iera nu imputențate. A respondere detaiatu astădi la intrebarea acăstănu e chiamarea mea. Mi e destulu a intona: ca legislația tierei asiă a otarită și prin urmare otarirea aceea trebuie executată. Numai in scurtu voi sa resomezu, ca e cunoscutu, ca dreptul de mai înainte a universității naționale nu s'a putut restabili nici la anu 1861, de ore-ce nu mai era convenabil cu tempulu presentu. Inca atunci se pusese ceva nou in loculu celor vechi, si neputindu-se nici acăstă susțină se inființă acestu foru de apelatiune, — după parerea mea nu din universitate, ci in loculu universității. Acăstă se deosebă esențialmente de universitatea națională

nu numai prin principiul stabilităției, ci afara de acăsta și prin principiul judecătorilor denumiti, pre cîndu universitatea se bazează pe principiul electorale. De-si în tempulu de satia nu mai e pentru juristi o cestiu, ca care principiu e mai bunu a alege pe judecători său a-i denumi totusi poporul și asi și poporul nostru tiene mai multu său mai putien, la dreptul de alăgerie și eu constatuz, ca universitatea se strădui-se a sustine și la acăsta judecătoria superioare dreptulu de a alege pe judecători; insa li se denegara, precum e sciutu pré inalt'a sanctiune și asi se incredintia-se jurisdictiunea judecătorilor alesi. Pre lângă aceea celu putien astazi nu mai combate nici unu juristu valititatea principiului, ca fiindu jurisdictiunea a statului, trebuie se fia folu odata și o institutiune a lui. Si asi in modu logicu și consecuentu se o institueze și statul prim legislativ' a sea, dupa cum se va parea acestia bine și corespondietoriu. Ca acci domni din mijlocul nostru, cari au trecutu la judecătoria noua superioare, se voru numeră intre cei mai buni membri ai acestia, sunm convinsu.

Eu le postescu succesu favorabilu in oficiul celu nou. Pre aceia insa, cari nu s'au transpusu i rogu că se nu privescă acăstă, că o neincredere in cualificatiunea loru de judecători; căci fără nici unu scrupulu culezu a dice, ca tocmai acestia se numeră intre cei mai cualificati membri ai acestui foru.

Si deea totusi s'a intemplatu ca fără de privire la cualificatiunea in oficio s'a luatu altu ce-va in consideratiune, scim ca și in anii 1849 și 1850 si și in an. 1861 n'a fostu altmintrea; si la asemenea schimbări radicale in sisteme și in alte staturi nu se intempla altmintrea.

Cu aceste declaru, dupa mandatul in regimul acăstă judecătoria superioare formalmente inchisă și desființata, radicandu totu odata și acăstă ultima siedintia.

Legea despre instructiunea poporului, art. XXXVIII.

Prin circulariele ministrului ung. r. de cultu și instructiune adresate atâtă către autoritățile școalne, districuale și comitatense, către liberele cetății r. cătu și deosebitu către autoritățile bisericesci s'a pornit cu totu adinsulu execuțarea legei instructiunii publice poporale. Spre scopulu acesta, dupa incetarea r. guvernului se denumi de către r. ministeriu de cultu și instructiune cu datul 30 Martiu Nr. 1622 directorul supremu pentru cercul scolaru alu Transilvaniei in persón'a d. Pál Sándor; se denumira și inspectori scolari și se provocă autoritățile de susu că se concurga cu dreptulu cele da legea la alegere pentru înființarea consiliilor scolastice inspectoriale, la care consilie vinu a fi reprezentate și confesiunile, cari fura provocate sa-si alăga membri pentru acestu consiliu conform punct. I alu § 125 din resp. lege. Aflămu deci mai întâi neaperatul de lipsa a publică numită lege in teta estinderea sea:

Proiectu de lege

(acum lege sanctiunata art. XXXVIII.) in obiectulu instructiunii publice din școalele poporale, primitu in siedintele casei deputatilor tiente in 19 și urmatorele dile ele lunei lui Novembre 1868.

Capu I. Oblegamentul și libertatea instructiunii.

§ 1. Totu parintele său tutorulu, intilegându aici și pre aceia, in a căroru casa pruncii se tienu de învățării in meseria său de servitori casnici; suntu datori a-si dă pruncii său pre cei de sub tutoratulu loru (cine cătu nu s'au ingrijitul despre eductiunea domestică său prin vre-unu institutu privat) la școala publica incependu dela implinirea anului alu 6-lea alu etatei, pâna la implinirea anului 12 și respective 15.

§ 2. Insa pre lângă atestatulu medicului cercuiale, șcaunulu scolasticu comunale pote sa dispenseze pre pruncii slabii trupesci său susținători dela detorintia de a umbla la școala, pre unu tempu mai scurtu său mai lungu.

§ 3. Cei ce patimesc de vre-o boliă lipicioasa său de morbului mintiei, nu altcum tempitii neinvetabili suntu chiaru a se eschide din instituțile publice.

§ 4. De cum-va parintele (tutorele său stapanulu) deliene pre discipolii obligati la școala; e de a se face seriosu atentia la implinirea acestei detorintie. Si de cum-va instrumentele morali ce

servesc spre acestu scopu folosindu-se aru remané fără succesu, si obligatii la școala și mai departe aru fi retinuti dela cercetarea acelei: parintele (tutorele său stapanulu) care nu voiesce a-si imprimă detorintia acăstă se va pedepsă in folosulu casei scolare in 1-a data cu 50 xr.; a 2-a óra cu 1 fl; a 3-a óra cu 2 fl, și a 4-a óra cu 4 fl. Si in casu cându nici a 4-a pedepsă n'ară fi destulă pentru a face pre parinte (tutore său stapanu) a-si imprimă detorintia: atunci respectivulu scaunu scolare se faca relatiune la autoritatea superioară scolare, care apoi pre sém'a copilului deobligatul insa retinutu dela umblarea la școala pote urgita la autoritatea comunale denumirea unui tutoru deosebitu.

§ 5. Casurile ce voru rectifică omisiunea se stăverescu in ordinatiunea danda de ministrul instructiunii publice.

§ 6. Parintii și tutorii suntu liberi sa-si crește pruncii a casa său in institute publice și private de orice religiune, nu altcum intr'una institutu învățătorescu din alta comuna.

Despre acăstă insa parintii și tutorii trebuieșeu se produca inaintea șcaunului scolasticu locale atestat u netimbrat: precum și autoritățile scolare și respective suntu detorie se grijesca, că astfelii de prunci sa se impartășeasca celu putien de aceea instructiune, carea densii aru pnté s'o primășea in școalele poporale elementari publice, organizate conformu legei, și că sa fia instruiti pâna cându du-reză anii obligati.

§ 7. Pruncii, cari învăță a casa, suntu detori sa faca esamenu inaintea respectivilor învățători a cutărui institutu publicu corespondietoriu.

Capu II. Sfera și înființare a institutelor pentru instrucțiunea poporale.

§ 8. Institutele pentru instructiunea poporale suntu: școalele poporale, elementari și superiori, școalele civili și preparandiale.

§ 9. Institutele pentru instructiunea poporale suntu său școale publice său private.

§ 10. Institutele publice pentru instructiunea poporale se potu înființă și sustine in modulu stăveritul prin lege atâtă prin confesiunile din patria cătu și prin societăți, privati, comunități și prin statu.

Capu III. Institutele pentru instructiunea poporale înființate din partea confesiunilor.

§ 11. Confesiunile in toate comunitățile, unde locuiesc credinciosii loru, potu înființă și sustine institute publice pentru instructiunea poporale, din propriile loru puteri; pentru înființarea și sustinerea astorii felii de institute potu luă in pretențione și concursulu credinciosilor loru in modulu și proporțiunea determinanda de reprezentantii acestoră dupa datin'a de pâna acum, in acele institute potu alege învățătorii și profesorii, potu determină salariulu acelor'a, potu singuri defige cărtile de instructiune, și in privința sistemelui și metodei de instructiune ca privire la dispozițiunile § 45 potu dispune sub condițiunile următoare:

1. Cá in privința edificării și străformării edificiilor scolare se faca destulu ordinatiunilor §-lui 27 a legei presente:

2. Cá sa tienă in vedere și §§-ii 29 și 34, mai departe 183 și 141 ai acestei legi, cari sună despre despartirea pruncilor de fete, despre numerul învățătorilor instruindu prin una învățătoriu, despre capacitatea învățătorului și despre alte ocupări.

3. Cá in școalele poporale obiectele de instructiune se fia celu putien următoarele:

- doctrin'a religiunei și a moralului,
- cetirea și scrierea,
- calcularea din capu și cu cifre, și cunoșterea măsurătoriilor din patria,
- gramatic'a,
- istoria și istoria naturale, cu privire la modulu vietiei și la tienutulu, de care se tiene cea mai mare parte a parintilor pruncilor,
- geografi'a și istoria patriei,
- esercitii rurali (de câmpu), economice și de gradinarită,
- scurta incunoscintiere despre drepturile și detorintele civili,
- cântarea,
- esercitii corporali și dupa potintia.

4. Cá școala se fia provedita cu table, globură, mape și in genere cu cele mai necesarie instrumente instruciunale.

5. Cá tempulu frequentării de preste anu alu școalelor se fia pre sate celu putien de optu, in ceteți celu putien de nouă luni.

§ 12. In școalele poporale superioare și in școalele civili înființate și sustinute de confesiuni afară de §§-ii acesei legi, cari sună despre despartirea pruncilor de fete (§ 29) și despre numerul învățătorilor instruindu prin unu învățătoriu (§ 34) suntu de a se tienă și ordinatiunile, ce regulă numerul cursurilor anuali ale școalelor poporale superioare și ale școalelor civili.

§ 13. Fia-care confesiune pote înființă și sustine și preparandie (institute pedagogice) sub conditiunea, că preparandiele—pentru cultivarea practica a învățătorilor—se fia imprenata cu o școală exercitatoriu (§ 88), ca in acele sa se propuna celu putien acele studii și asi de estinsu, dupa cum e ordinatul dupa acăstă lege (§ 38) a se propune in preparandiele statului, că in fia-care anu sa se tienă in densele esamene publice, care au a se înșință ministrului de instructiunea publică; in fine că pentru alumnii cultivati in acele sa se aranjeze esamenele corespondietorie esamenelor descrise in §§-ii 102 și 103.

§ 14. Fia-care institutu confesiunale pentru instructiunea poporale sta sub supraveghierea statului. Dreptu aceea dreptulu și oficiul guvernului e:

- a visită din tempu in tempu prin organele sale și școalele confesiunale;
- a veghiă cu rigurozitatea că sa se satisfaca punctuale condițiunilor cuprinse in §§-ii 11, 12 și 13;
- a-si castigă convingere, că ore implinește-si respectivele autorități confesiunale acea detorintă, că sa vegheze asupr'a inlocări sigure a averei scolare, și asupr'a folosirei acelei spre scopulu desigur;
- pre calea respectivelor autorități confesiunale a-si castigă date statistice despre școalele confesiunale.

§ 15. De cum-va autoritățile principale ale confesiunilor nu voru imprimă condițiunile cuprinse in §§-ii 11, 12 și 13 nici dupa a treia admoniție data in cete o jumetate de anu din partea guvernului; guvernul pote ordină înființarea școalei comune; și comun'a e indreptată a luă sub darea scolare determinata prin lege și pre acele confesiuni, care nu potu său nu suntu in stare nici dupa a treia admoniție a imprimă în privința școelor confesiunii loru condițiunile cuprinse in paragrafi amintiti.

Capu IV. Institutele pentru instructiunea poporale înființate de privati și societăți.

§ 16. Individii privati și societăți inca potu înființă școale poporale elementari și superiori, școle civili și preparandie, déca

a) individii privati suntu provediti cu diploma pentru cursulu de instructiune ce voiesc a-lu deschide, său prin activitatea loru pre acelu terenu si-au câștigat recunoștința comună, și dupa scirea guvernului;

b) societățile, ee dupa statultele aratațe guvernului s'au constituitu anume și pentru acestu scopu.

§ 17. Aceste institute voru fi publice, de cumva respectivii intră constituirea institutului înființându și in planulu de instructiune alu acelui, care inainte de deschidere celtu puțin cu o luna are a-lu așterne pre calea consiliului scolaru cercuiale inaintea guvernului, voru satisface tuturor acelor recerintie, care suntă slăverite de acăstă lege pentru institutele comunali și de statu corespondietorie.

§ 18. Potu se înființeze in se și institute private, in care casu — celu puțin cu o luna mai inainte au a înșință guvernul pre calea consiliului scolaru cercuiale despre acăstă dorintă a loru pre lângă aratarea organizării și a planului de instructiune a institutului.

§ 19. Fia-care astfelii de institutu privatu trebuie in privința studielor propunende și a estimării acelor se corespunda acelor institutu publice, care voiesce a le suplini.

§ 20. Si in astfelii de institutu private au a se tienă esamene publice, a căroru diua e a se

face cunoscuta inspectorului scolarului districtuale si scaunului scolaru localu celu pucinu cu o luna mai inainte, ca sa se pota infacirosa respective sa se pota prin altul representata la acelui esamenu.

§ 21. Institutelor instructional private esecante si in urmarea relatiunilor forte necesarie, guvernului le poate intinde ajutoriu morale si materiale.

§ 22. Din contra, in casulu candu dispusetiunile acestei legi nu s'arau pota tiené, seu deca guvernului va veni la cunoisciintia unor reale morali, pre calea consiliului scolaru districtuale, poate ordina investigatiune, si conformu resultatului acelora poate si inchida institutul; ba in casu extraordinariu poate suspinde activitatea respectivului institutu inca si inainte de decursulu investigatiunei.

C a p u V. I n s t i t u t e l e c o m u n a l i p e n t r u i n s t r u c t i u n e a p o p o r a l e .

§ 23. In comunele unde confessiunile nu sustien o scola confesionala corespondentia ordinatiunilor acestei legi, precum si in altele casuri determinate in acesta lege, — comun'a e indatorata a insintiati institutele necesari pentru instructiunea poporale.

§ 24. Acele scole, care suntu insintiate de comune in acestu modu, suntu institute publice, presem'a pruncilor locuitorilor comunali fara destinare de relegiune.

§ 25. In genere nu se privescu de scole confesiunali acele institute, care se sustien din avereia si veniturile comunali prin toti locuitorii comunei fara distingere de relegiune.

In privintia acelor scole confesionali, care pana acum'a au fostu sustienute din avereia si venitulu comunitathei, — i sta in libera voia respectivei comune, a sustien si mai de parte usulu de pana acum; in acestu casu insa ajutoriul are a se imparti intre scolele de diserite confessiuni in proportiune drepta, si nu se poate detrage nici dela o scola confesionala, pana nu se desintiieza si in privintia celorulalte scole confesionali.

§ 26. In comunitati de religiuni diferite, de si suntu capaci singurariile comune a sustien se scole poporale corespondentie acestei legi, totusi venindu la aceea convingere, ca cu poteri comune potu sustien se scole comune in statu mai infloritoriu, pentru a caror sustienere potu luat in pretensiune ajutoriul intregei comune, ba si alu statului: deosebitele scole confesionali se potu strasformá in scole comune. Scola comuna unita in acestu modu deveni o scola perfectu comunale, asupra carei se estindu tote ordinatiunile acestei legi, care suna depre scolele comunali.

§ 27. Edificiile scolari edificande din nou au sa se redice in locu sanatosu, se fia uscate si amesurat numeroului pruncilor (numerandu pentru o sala 60 de princi si pentru fia care pruncu celu pucinu unu locu de 8—12 urme □) se fia provaduite cu unu numaru indestulitoru de sale de instructiune largi, luminosé si usioru de ventilatu.

§ 28. Autoritatatile scolelor poporali, organele confesionali, comunali, comitatensi si guberniali suntu intr'o forma indatorate a intrebuintia tote instrumentele ce le stau sub despusestiune, ca si edificiele, — ce sustau de presente, incatu nu corespundu recerintelor amintite in paragrafulu de mai inainte — de locu ce se poate sa se strasformé prin confessiuni seu comunitati corespondentiu recerintelor amintite.

§ 29. Prunci si fetele suntu a se instrui deosebitu, si incatu se poate in sale deosebite.

§ 30. Comuna e deobligata a provede scola cu globulu pamantului, cu mape, cu table, cu desenme din istoria naturale si cu tote instrumentele necesarie intr'unu numaru corespondentiu.

§ 31. Princi, cari si arala seraci, capela dela scola carti si alte instrumente de instructiune gratisu.

§ 32. Comuna e detore a castigá cartile si instrumentele necesarri la instructiune in siacare anu inainte, si conformu necesitateli a le imparti intre scolari prin invetiatori, cari ou a duce despre acsita socota. Pretiul acestoru carti si instrumente se incasazea de odata cu didactrulu.

§ 33. Despre salarisarea invetiatorului — in intielesulu acestei legi — se ingrigesc comun'a.

§ 34. Una invetiatoru de regula nu poate instrui mai multa de 80 de invetiaci. In casuri extraordinarie poate da licentia respectiv'a autoritate scolare mai inalta.

§ 35. Sarcinele scolelor poporale in prim'a linia le porta comun'a, care spre acestu scopu poate aruncá dare deosebita pre totu civile si posesorulu din statu seu care se tiene de densa. Acesta dare inse nu poate trece preste 5% a daciei regulate.

§ 36. Acei membri si posesori comunali, cari sustien o scola confesionala corespondentia recerintelor acestei legi, suntu numai intru atat'a indatorati a concurge la sustienerea scolei comunale, incatu aceea suma, cu care concurge spre sustienerea scolei loru confesionale in bani seu in naturale, nu ia in pretensiune cinci percente dela su'a daciei loru directe.

§ 37. Asia posessiuni de puste si estraviane, care formeaza o deosebita comună de contributiune, inse nu au scola poporale corespondentia recerintelor legali si spre insintiarea acestor a conformu §-lui 44 nici nu se potu indatora, suntu a se impreuna prin respectiv'a autoritate judeciale cu o comună vecina, si suntu indatorate a portá sarcinele acelei scole in intielesulu §-lui 35.

§ 38. Fiacare comună, care insintiaza in intielesulu acestei legi scola, e indatorata a insintiati fondu scolaru in posessiune imobile seu in bani, si in catu e possibile a imulti acestu fondu din anu in anu.

§ 39. Pentru imultirea acestei averi funduale scolare, — acolo unde se va intempla comarea de acum inainte, cu ocaziunea acestei a in favorea scolei poporale insintiate seu insintiandu se va deosebi celu pucinu a su'a parte din pamantul comunu imparfiendu.

§ 40. Darea aieptata in intielesulu §-lui 35 si venitulu averei funduale insintiate conformu §-lui 38 se folosesce numai spre edificarea si sustienerea scolei comunale.

§ 41. Venitulu partei deosebite — spre secupurile scolari cu ocaziunea comasarei — din teritoriul comunu conformu ordinatiunilor §-lui 39, in comunele unde nu esista scola comunale se poate folosi spre ajutorarea scolei seu scolelor confesionali corespondentie recerintelor legei. In acelui casu, candu in astfelu de comune sara insintiati mai tardi scola comunale, sierbesce de directiune § 40 alu acestei legi.

§ 42. Edificarea si sustienerea edificiilor scolari si a casei invetatoresi compete comunei.

§ 43. Dece comun'a arata, ca nu e in stare a produce intreg'a potere materiale pentru insintiarea si sustienerea institutelor de instructiune poporale necesarie conformu acestei legi, pre calea autoritateli respective poate recurge la statu pentru ajutorare. Ministrul instructiunii publice ajutora comun'a recurrente din sum'a bugetului statului votata spre acestu scopu.

(Va urmá.)

R o m a n i a .

Cetim in diariulu „Adon. Nat.“ urmatorele: Ministeriul a presentat in desbaterea camerei uno proiect de lege pentru modificarea armelor tierei. Motivele in sprinbul acestor modificari suntu parte din respectulu istoricu, parte din alu artei eradicie. Nouul proiectu intrunesce pre langa acestea insenmate imbunatatiri estetice.

Dupa nouul proiectu se aducu modificari interne si externe. Scutul cu smaltele si sectiunile sele a primitu modificari estetice si corectiuni eradicice insenmate. Armele externe, timbrulu, suprotatorii, tenantii, banierele, cordierele, asiediarela divisiunei si a ornamentelor de demnitati, au primitu si ele imbunatatiri. Femei'a dela suportu a fostu inlocuita de unu alu doilea leu, si in locul dispositiunilor opuse in cele patru sectiuni ale scutului, a zimbrolui si vulturului, s'au dispusu mai in conformitate cu preceptele eradicice, pre linie orizontale in sectiunile superioare: Vulturulu cu crucea in gura alu Munteniei si Zimbrulu cu stea'a in frunte alu Moldaviei. Iera in cele doue sectiuni inferioare, la stanga, leulu Craiovei, si la drept'a cei doi delfini ai Moldovei amintindu posessiunea Mării Negre. Lun'a si solele din scutulu vechiu nu s'au pestratu in scutulu nou, de-si justifica acesta omisiune consideratiuni estetice; si catu pentru luna si consideratiuni de prejuditii, noi totusi o regretam, caci ele constituia armari a noastre de pretensiune impreuna cu leulu dacicu.

Pot sa in scutulu vechiu acestea constituia armele a enquerre, cum se dice in eradic'a pentru armele ce au trebuinta de explicatiune, nefi-

ndu dupa preceptele artei, totusi din cauza ca suntu comune Ardeleni, amu si doritul conservatiunea loru.

In nouul scutu armele de hohenzollern conserva mai totu aceea-si pustetiu ca in scutul monetei nostre de arama. In privintia celor doi lei din armele esteriore amu ave de observat, ca deca ne impacamu multu cu supressiunea femeii Dacia felix, de pre medalii: noi amu si doritul representarea primei verste a tieri, a Daciei, prin unul din acel dragoni seu balauri ce insociu osirile dacice, cum i descriu scriitorii si cum se vedu pre insa-si column'a lui Traianu. Leul remasut atunci aru representata mai bine prim'a restauratiune a romanilor in imperiul romano-bulgara.

Ne impacamu multu cu revenirea la Vulturul cu crucea in gura traditionalu alu Montenilor, caci elu representa mai bine restauratiunea a doua sub Radu Negru.

In curendu camer'a va sa se ocupe cu desbaterea acestei legi, care se asculta cu urgintia, din cauza baterei monetelor.

Domnulu ministru de justitie a presentat Camerei proiectul de lege pentru modificarea a catorva articoli din legea curtei de casatiune. Domnia sea propune ca sectiunea civila si penale se porde pre viitoru numele de int'a si a doua in intesulu ne intardierei judecatiei, si pentru ca un'a din sectiuni avea in trecutu pucinu de lucru. Domnia sea propune ca pre viitoru acestea doue sectiuni se judece procesele astfelu ca ambele se fia egalmente ocupate. D. Ministrul mai propune ca, spre a no se mai impideca justitia, fiindu ca adese nu se poate intruni curtea in sectiuni unite din lipsa de membri, sa se complete curtea in asemenea casu din membri trasi la sorti din curtea de apel. Aceasta mesura asfalu ca nu pre impaca pre unii din D-ni deputati, cari nu vedu acela-si garantii pentru justitia data de membri loati de la curtea de apel cari suntu amovibili. Pote se aiba dreptate, dar dreptate are D. Ministrul candu cauta unu midloc prin care se asigure neintardierea dreptatiei pentru ceice o solicita. „Adun. Nat.“

Cetim in „Monitoriu“:

In diu'a de 10 Maiu s'au adunatu, dupa dointia In Sele Domnitorului, si prin ingrijirea dlui ministru secretariu de statu la despartimentulu cultelor si alu instructiunii publice, ca vre-o 1800 elevi de ambe sexe din scolele primare la Graden'a Botanica de langa palatul dela Cotroceni, unde li s'au fostu preparati, ca si in anulu trecutu, cu cheltuiela din caseta Mariei Sele, unu pranzu, de catra administratiunea asilului Elena, Maria Sea Domnulu, insocitu de augustulu seu frate, principele Leopoldu, a binevoitul a visitat pre la orele 4 si jumetate dupa amedi acesta adunare a junimii scolare.

I. S. Domnulu a adresat cuvinte binevoitore directorilor presinti ai scoleloru, si, cu viu interesu ce-lu arata necontentu pentru inveliamente publicu, s'a informatu cu amenuntul despre tote impreguirile relative la buna stare a acestor asiediaminte.

Scola normala, cu menirea ei d'a forma invelitorii buni pentru sate, a atrasu asemenea binevoitorea atentie a Altetiei Sele principelui Leopoldu, care a cerut dela directoriul acestui scola detaluri de totu felul asupra organisarei si administratiunei acelui institutu. Elevii au executat imnul Mirile Romanei sub conducerea Dui profesor Carpusi, dupa ce II. LL. au vizitat mesele elevilor, adresandu copilora cate unu cuventu binevoitoru, au parasit gradin'a pre la orele 6 sera, insocitu de cele mai entusiaste aclamari ale elevilor, parintilor si profesorilor.

Nr. 66. Seria IX.

Inseiintiare.

Subseris'a direcțiune; avendu in vedere impedirile neincungurate si pre nesciute intrevenite, cari facu absolut impossibila realizarea numeroselor agende ce privesc la pregatirile trebuintoase pentru adunarea generala din anulu acesta, in sedintira de astazi au dispusu: ca terminul ce se desipsese pre 2/14 Iunie a. c. pentru tinerea adunarii generale „sa se amane pe 1 Septembrie a. c. st. nou“, care terminu se prevede a fi cu multu mai folositoriu afacerilor Asociatiuniei, si mai alesu din acelu punctu de vedere:

căci partea cea mai mare dintre respectivii domni colectanți ai Asociației — nici în urmarea repetelor provocări de acea facute — „n'a o raportată despre rezultatul împedirei și incasări restantelor cu care suntu detori membrii Asociației, — prin urmare acei respectivi dd. colectanți voru avé tempu de ajunsu pentru a împlini detorintele însarcinării, și a surgența cu sprințul loru spre lămurirea și deslegarea acelei cestioni vitale satia cu asociația noastră.

De altumintre, precum sortitorul loteriei filantropice împreunată cu petrecerea de saltu naționalu (balu) asiā preste totu întreprinderile și lucrările direcției voru fi cu multu mai perfecte, și incoronate de unu rezultat mai favorabil în interesulu asociației noastre.

Despre ce subscrisă direcție grabescă a înșință pre on. publicu rom. și cu deosebire pre toti OO. membri ai asociației, cu acea observare: ca dn partea acestei direcții s'a facută deodată și acea dispusetiune: „ca sortiurile loteriei filantropice și biletelor de balu“ determinate pentru diu'a prima a adunării generale, ce au fostu conchiamata pre 2/14. Ianuia. c. „sa se privăsească de valide numai pentru non defiptul terminu alu adunării generale; a deca: pre 1. Septembra. c. st. nou“ cându cu ocazia petrecerii de saltu naționale se va executa și acea sortitura.

Datu din siedintă straordinaria tienuta in Aradu, 23 Maiu nou 1869.

Direcția asociației naționale pentru cultură poporului român. *)

Președinte substitutu:
Demetriu Bonciu m. p.

Petru Petroviciu, m. p.
notariul asociației.

Varietăți.

**) Convenirile colegiale ale românilor din Brasovu s'a serbată Duminecă trecută. Invidiu dura în unu modu nobilu pre Brasoveni pentru petrecerile loru, ce contribuesc la desvoltarea culturii; nu pricepește insa pentru ce ascundă cu atât'a egoismu petrecerile loru, că sa nu aște si ceea-lalta lume romană și neromană ce-va despre densele? Unde suntu atât'a barbati de litere și de pena său condeiu căti suntu in Brasovu, sa nu se aște cine-va sa serie déca nu tratate despre cestioni politice, sociale etc. etc. celu putin o notitie a despre producționile de însemnatate de acoło? Déca va petrunde in publicu numai scirea despre producționile de „musici declamatorice“ și nu va avea o cunoștință mai instructiva, exemplul Brasovenilor in direcția acăstă remăne unu ce locale și tiermurite la o placere interesată.

**) Sabiu, de unu tempu încocă e forte desu cercetatu de căte una trasnetu. Abia voru fi trecutu dōue septamâni de au lovită in casarmă cea mare; mercuri după amēdă au lovită a dōua óra in aceea-si casarma. De ambe orele insa a scapatu numai cu unele valamări neinsemnate.

**) In 1 Ianuia c. n. s'a deschis Tabl'a regesca cea nouă in M. Osorhei.

**) Vice-regele Egiptului se aște pâna ieri in Vien'a. De aci calatoresce la Pest'a.

**) D. dr. Iosif Galu e numit adjunctu notarului la secțiunea de casatiune a curiei reg.

**) Alalta-ieri vedîrâmu o epistolă care se trimise din Valea lui la 9 Aprile a. c. către tipografia archiepiscopală, (însarcinată cu 4 fl. v. a.) Dupa ce fu purtată prin Croația și Slavonia se se retramite la Valcanu cu observarea: Sabiu in Slavonia unbekannt daher retour (Sabiu e necunoscută in Slavonia de aceea (epistolă) inapoi) In fine in 20 Maiu a sosit la Sabiu epistolă, la locul destinat pentru densa.

**) Maialele de Mercuri serbatu de jonișmea dela Gimnasiulu de statu a avută putințu norocu. Mai totă diu'a a plătoa; și pote închipui omul ce petrecere a putu fi acolo.

**) Despre administratiunea justitiei. In 29 Maiu a depusu ministrul respectivu două

proiecte de lege in objectul de mai susu. Unu proiectu trăză despre exercitiul puterii judecătialii și altul despre respunderea judecătorilor.

**) Honvedi. Dupa cum se serie din Pest'a cam la 100 de insi (honvedi) formă o bataliune de instrucție și densă și a si incepătă eser- citatele.

**) In Clusiu este înrolare voluntaria la garda in 3, 4, și 5 Ianuia.

**) Despre pregătirile pentru conferinția său adunarea catolicilor ne aduce „G. Tr.“ o depesă telegrafică din carea se vede ca Lugosienei gr. cat. omii nu au voia a luă parte la adunare. Vomu vădă urmă!

**) „Federationea“ tiene o prelegeră lungă Eppului Szilág y i, dura de asta data totu asta de bine a luă parte la adunarea catolicilor.

**) Contele Ed. Grota publică o rectificare a istoriei cu căni cari cumpără pâne și frânele pe nimică și spune ca nu suntu adeverate cele ce se scriera despre soci'a sea domn'a contesa; cu deosebire puscătorile au fostu numai nisice semnale de necesitate, prin cari a vrută sa dea de scire ca se astă impresurata de o pacoste. Asiā facu și corăbiarii pre mare cându vedu ea în naia amenintată, dău salve de tonuri, că déca vre o alta naia va fi aproape sa-i mergă într'ajutoriu.

**) Cameră României in lipsă de alte cestioni mai urgente să apucătă de modificarea armelor (marcei, pajurei) tierei.

**) (Anticitati române.) In caramidari'a din Bod'a-vechia (Aquincum) s'a desgropat mai multe petri cu inscripții române, intre aceste și o tablă de marmură cu lungime de 11", latime de 5 1/2", grosime de 2 1/2", largimea cadrului 6"; are inscripția urmată: MARTI SACRVM. CLA. MARTINVS AQVILIF. LEG. II A) literale au o marime de 14". Pre tabla se vede a fi fostu asediata statu'a dieului Marte, degetele picioarelor inca se vedu. — In Transilvania la Clusiu s'a aflată unu stâlp cu înaltime de 3' 3 1/2", grosimea mijlocului 1' 4" prismă adornata cu pupi de rose 1' 7 1/2"; pre o latură se vede inscripția urmată: I. O. M. (P)RO SALVTE (C). IVL CON-(S)TANTIS. ONF. T. C. IVL MARCVS V. S. L. M. (E de însemnatu ca in locul punctelor din inscripție, in originalu se astă tăiate frondie de acanthu). Jovi Optimo. Macsimo. Pro Salute Cui Julii Constantis. (literale: O n f t voră însemnată relația radicatorului mon. către Cain Iuliu) Caius Julius Marcus. Votum Solvit Lubens Merito. Urmele unei căli române se vede in lungime de doi stângi. Se crede, ca in locul Clusului de azi aru fi fostu asediata ună colonia romana dintre cele mai de frunte. (D. Anunc. Arecol.) „Fed.“

**) Pinacoteca din Iasi a fostu visitată in diu'a St. Pasări de I. Sea Domnitorulu și augustulu seu frate, care au remas acolo timpu de trei ore. Mai alesu principiele Leopoldu, fiindu insusi pictori, s'a interesat forte multă de totă tablourile. I. D. Domnitorulu a binevoită a exprimă multiamirile sale pentru progresul ce a observat la acesta școală. — „Cur.“

*) Traianida poema epica de d. Bolintineanu a existat in partea prima de suptu tipariu și se astă de vendiare la „Albin'a Pindului“ cu 3 dovedieceri.

**) (O sperară). Diuarele vienese spună ca in portul de la Triest a sosită unu chită mare. Consiliul comunale, prevenindu pericolului, a întredisut cetățenilor de a se scală in liberu, ieră pentru prinderea ospelui nechiamat să scriu unu premiu de 200 fl. v. a.

**) (Consumarea de sare in Ungaria) In an. 1867 s'a consumat 2,033,602 centenarie de sare, la a. 1868 244,199 c., in 1867 monopolul sutragundu se spesele sărei, a obținut unu venită curătă de 10,836,268 florini, ieră in a. 1868 numai 9,630,218 fl. De si in a. 1868 s'a consumat cu 210,597 cent. mai multă sare, venitul a fostu cu 1,206,050 fl. mai micu, ce-si are caușa in pretul celu moderat alu sărei și in spesele cele mai mari ale regaleloru. Dela incepătul an lui 1862 pâna la finea an 1868, asiā dăra in siepte ani, s'a consumat in intrulătirei 14,258,548 cent. de sare. Impartindu-se cantitatea numita intre cei 15 milioane de locuitori, resultă ca fie-care persoană a consumat in a. 1867 13 1/2 puncti de sare, ieră in a. 1868, 15 p.

**) Adunarea protestantilor in Worms se tienă in 13 Maiu. De fată erau

la acesta adunare preste 20000 strani. Desbatările au decursu in biserică Sântei treimi. Reprezentate au fostu acolo Germania întrăga, Austria și Francia. Referentul Schenkel accentuează lipsa de organizare poporului protestantic, pâna cându are de a se luptă cu nisuntile Romei. Dupa ce vorbescă mai mulți insi se face urmatorea dechiaratione:

„Adunarea protestantilor protestă contra presupunerii din „epistolă apostolică“ delă 13 Septembrie 1868, ca protestantii sa se întoarcă in comunitatea biserică romano-catolică, arata ca causele principale a scisionei religioase suntu in locul dintâi ratacile ierarhice, cu deosebire spiritul și activitatea ordinului lesuitilor, și in fine declară ca totă nisuntile fundate pre o putere ierarhica a preotimii și pre o dominatiune esclusiva a dogmelor, in biserică protestanta suntu negatiune a spiritului protestantic și puncte către România“.

Declaratiunea acăstă s'a mai cetea odată in piata și apoi s'a cântată cântarea lui Luther de încheiere.

**) (Bani de brondiu) Foile ne spună, ca in Anglia de la incepătul anului venitioru nu se voru mai taia bani de arama ci de brondiu.

**) „Albin'a“ nu ne mai vine dela nr. 48 încocă.

**) Din părțile Mercurei se spune ca a batută pără, cu deosebire se dice ca au patimitu vîile din apropierea Secasului (apa), căci povoju s'a trasu pre Secasii in susu. Mai multu se dice ca a patimitu vîile Apoldului romanescu.

**) (Concertu americanu.) In Bostonu din America se arangă acumă unu concertu precum n'a mai fostu in lume. Cântece nationale americane voru fi parte cântate de 20.000 copii, parte executate ca simfonie cu acompaniatu de elopote și de bubuitul tunurilor, ce se voru dirige prin electricitate. Ună sută de ferari s'a angajat pentru acompaniatul corului liganiilor din opera „Trovalore“. S'a incepătă și construirea unui amfiteatră, in care voru avé locu preste 50.000 persoane. — Asiā ne istorisescu diurnalele straine, și déca scirea acăstă este adeverata atunci de sigură intreprinderei acestui concertu voru angajă și căteva sute de doctori spre a cură după concertu spectatorii la care a suferit audiul loru. „Fed.“

34—1 EDICTU.

Ioana Marcu din Lepindea Comitatulu Cetăței de balta care de 5 ani cu necredință parasindu-si pre legiuitorul său barbatu Nicolae Hentia dela Idicu totu din disulu comitatului, și au pribegită in lume, prin acăstă se cetează că in terminu de 6 luni de dile dela datul de fată sa se presentăd inaintea subscrissului foru matrimoniale cu atât'a mai tare, căci la din contra se va decide procesul matrimoniale asupra-i părinții și in absență ei la intielesulu SS. canone a bisericei noastre gr. or.

A lm'a, 21 Maiu 1869.

Scaunulu protop. gr. or. alu tractului Tarnavei de susu.

Iaianu Almásianu, Protopopu.

35—1 EDICTU.

Nicolae Pandrea din Zoltanu Comitatulu Albei superiore acum trecuti 4 ani cu necredință parasindu-si pre legiuitorul săa socia Ioan'a Medrea cu unu pruncu micu in bratii din comun'a Vidacutulu romanu, Comitatulu cetăței de balta, fără a se sci locul petrecerei densului, este citată că in terminu de 6 luni de dile dela datul de fată sa se presentăd inaintea subscrissului foru matrimoniale cu atât'a mai tare, căci la din contra se va decide procesul matrimoniale in contra-i urzii și in absență lui la intielesulu SS. canone a bisericei gr. or.

A lm'a, 21 Maiu 1869.

Scaunulu protop. gr. or. alu tractului Tarnavei de susu.

Iaianu Almásianu, Protopop. gr. or.

Burs'a de Vienn'a.

Din 23 Maiu. (4 Jun.) 1869.

Metalice 5%	61 95	Act. de creditu	293 60
Imprumut. nat. 5%	70	Argintulu	121 75
Actiile de banca	750	Galbinulu	5 86 1/2